

fondó

[MONÒVER]

Del Fondó a l'exili

Proposta didàctica
Grau Mestre/a en
Educació Primària

AJUNTAMENT DE
MONÒVER

GENERALITAT
VALENCIANA

Conselleria de Participació,
Transparència, Cooperació
i Qualitat Democràtica

UA

UNIVERSITAT D'ALACANT
UNIVERSIDAD DE ALICANTE
Facultat d'Educació
Facultad de Educación

GRUP D'INVESTIGACIÓ EN
IGUALTAT, GÈNERE I EDUCACIÓ
UNIVERSITAT D'ALACANT

Universitat d'Alacant
Universidad de Alicante

Des de les Regidories de Turisme i Memòria Històrica de l'Ajuntament de Mònover us presentem aquesta proposta didàctica basada en l'Espai Memorialístic del Fondó de Monòver. Les quatre guies didàctiques abracen l'educació primària, secundària, batxillerat i universitat. En relació a aquesta darrera etapa, les propostes s'adrecen als estudiants del Grau de Mestre en Ensenyament Primari. Així, el material ha sigut elaborat per professorat expert en aquesta àrea adscrit a la Facultat d'Educació de la Universitat d'Alacant. Ells i elles són Rubén Blanes, Rocío Díez, Laura Lucas, Bárbara Ortuño, Santiago Ponsoda i Felipe Sigüenza. Aprofitem aquestes línies per mostrar el nostre agraïment pel treball que tan minuciosament han realitzat. Aquest material didàctic suposa la culminació d'un ambiciós projecte que vam encetar des de l'Ajuntament de Monòver l'any 2015.

El 6 i el 7 de març de 1939 la pedania monovera del Fondó va entrar en la història perquè des del seu aeròdrom van partir cap a l'exili les personalitats polítiques, intel·lectuals i militars més importants de la II República, entre ells el President del Govern, Juan Negrín. Conscients de la importància d'aquest llegat, l'Ajuntament de Monòver va elaborar un ambiciós i necessari projecte, amb l'ajuda de la Generalitat Valenciana, per tal de convertir el Fondó en un lloc de referència per a l'estudi, la recuperació de la Memòria Democràtica i, també, per a la dinamització turística de Monòver. Així, vam crear un Centre d'Interpretació per a divulgar els fets històrics esdevinguts; vam rehabilitar l'antic refugi antiaeri que, a més, alberga una exposició permanent de dibuixos realitats per infants de la Guerra Civil (1936-1939) i la Guerra de Síria (2010); i vam distribuir quatre hitos de ferro al llarg del llogaret que pretenen crear un espai homogeni a l'aire lliure. Cal dir que aquest espai va estar inclòs en la cinquena edició del prestigiós Premi d'Intervenció Patrimonial «Architectural Heritage Intervention» (AHI).

Les unitats didàctiques que ara us presentem completen el projecte, ja que

suposen posar a l'abast dels docents un valuós material a través del qual l'alumnat es podrà acostar a l'estudi de la història més recent de l'Estat Espanyol partint d'un fet local. Així, el procés d'ensenyament-aprenentatge partirà d'un enfocament contextualitzat, significatiu i experimental, atès que a

partir de la història d'un lloc proper concret arribaran a comprendre continguts globals. En aquest sentit, cal apuntar que l'Espai Memorialista del Fondó ofereix visites adaptades als diferents nivells educatius.

Amb totes aquestes actuacions l'Espai Memorialista assenta les bases del seu projecte. Creiem que hem aconseguit que aquest centre cultural siga un espai de referència en l'àmbit estatal a través del qual difonem el llegat polític i cultural de les persones que van eixir cap a l'exili des del Fondó; estimulem entre la ciutadania els valors democràtics com a millor antídoto contra les polítiques excloents i totalitàries; i establim relacions històriques i punts de contacte amb fenòmens socials actuals, com ara les migracions, els exilis i els desplaçaments forçosos.

Júlia Tortosa Corbí

Regidora de Polítiques Culturals i Memòria Històrica de l'Ajuntament de Monòver

Març, 2024

Introducció

Aquesta proposta didàctica es basa en l'espai memorialista del Fondó (Monòver), lloc des d'on va partir cap a l'exili l'últim govern de la II República i se centra en els continguts referits a la Guerra Civil i en les seues conseqüències, parant una especial atenció a l'exili. Així doncs, el disseny de la present proposta didàctica té com a objectiu principal l'ensenyament-aprenentatge de la història en el Grau de Mestre/a en Educació Primària, en concret dins l'assignatura Didàctica de les Ciències Socials: Història, partint d'un fet local per tal de treballar conceptes i continguts globals. En aquesta línia es busca que l'alumnat trebal·le els conceptes associats al desenvolupament del pensament històric com són:

- Rellevància històrica
- Perspectiva històrica
- Canvi i continuïtat
- Causa i conseqüència
- Evidències històriques
- Dimensió ètica de la història

Competències generals del títol (CG)

- CG1 : Identificar necessitats d'informació, cercar-la, analitzar-la, processar-la, valorar-la, fer-la servir i comunicar-la de manera eficaç, crítica i creativa.
- CG2 : Planificar, organitzar i gestionar processos, informació, resolució de problemes i projectes. Tenir iniciativa, esperit emprenedor i capacitat de generar noves idees i accions
- CG4 : Fer ús de les noves tecnologies de la informació i la comunicació per aprendre, comunicar-se i compartir coneixement.
- CG5 : Treballar en equip, col·laborant i liderant quan siga necessari.
- CG7 : Exercir la crítica i l'autocrítica emetent judicis raonats, i adquirir un compromís ètic, personal i professional. Estar motivat per a millorar la qualitat.
- CG8: Entendre l'aprenentatge com un fet global, complex i transcendent; autorregular el propi aprenentatge i mobilitzar sabers de tota mena adaptant-se a noves situacions i connectar coneixements com a mètode per elaborar-ne de nous.
- CG9 : valorar l'impacte social i mediambiental d'actuacions al seu àmbit.

Objectius formatius

- Adquirir els coneixements bàsics sobre la història i història de l'art, que s'hauran d'impartir en l'aula.
- Analitzar de manera crítica el disseny curricular de l'àrea d'Història i Història de l'Art, en què es globalitzen els continguts de Ciències Socials.
- Desenvolupar la tasca com a investigador en el camp de la història i història de l'art i de la seua didàctica.

Objectius específics

- Reconèixer l'ensenyament del concepte del temps històric com a base de l'estudi de la Història. Així es treballaran les seues particularitats i principals dificultats d'aprenentatge: canvi, continuïtat, diacronia i sincronia.
- Investigar els processos i successos de la Història a través de les seues fonts.
- Educar per a la pau a través de l'assignatura d'Història, a partir d'exemples d'homes i dones que van treballar i defensar aquest valor.
- Reconèixer en els esdeveniments del passat aquells que encara es troben presents i defineixen la societat en què viuen, tractant especialment aquells que defineixen els valors de ciutadania i una societat democràtica.

Competències específiques (CE)

- CE11 : Comprendre que el fet educatiu en general i els processos d'ensenyament i aprenentatge en particular són complexos. Assumir que l'exercici de la funció docent ha de millorar, actualitzar-se i adaptar-se als canvis científics, pedagògics, socials i culturals. Entendre la importància de participar en projectes d'innovació i recerca relacionats amb l'ensenyament i l'aprenentatge, i introduir propostes innovadores a l'aula.
- CE4 : Motivar i potenciar el progrés escolar de l'alumnat en el marc d'una educació integral i promoure el seu aprenentatge autònom, partint dels objectius i continguts propis de cada nivell educatiu, amb expectatives positives del progrés de l'alumnat. Tot això renunciant als estereotips establerts i externs a l'aprenentatge i desenvolupant estratègies que evitin l'exclusió i la discriminació.
- CE6 : Potenciar en l'alumnat una actitud de ciutadania crítica responsable i poder dinamitzar la construcció participada de normes de convivència democràtica i enfrontar-se i resoldre de manera col·laborativa situacions problemàtiques i conflictes. Ser capaç d'analitzar les desigualtats socials en el marc de la complexa relació educació-escola i el paper del mestre per reproduir-les o transformar-les.
- CE8: Assumir la dimensió ètica de docent, actuant amb responsabilitat, prenent decisions i analitzant críticament les concepcions i propostes sobre educació procedents tant de la investigació i la innovació com de l'administració educativa.
- CE9 : Integrar les tecnologies de la informació i la comunicació en les activitats d'ensenyament i aprenentatge guiat i autònom.

Metodologia de treball: "Puzzle d'Aronson"

1.-Discussió en grup d'experts/es: es junta l'alumnat amb el mateix problema/tema (A, B, C, D o E) i comparteixen el què han fet individualment, corregint els errors i resolent el problema/tema correctament.

2.-Explicació de cada expert/a en grup base: tornen al grup base i expliquen el seu problema/tema a la resta.

1.-Activitat Inicial

Debat:

- Què va ser la Guerra Civil ?
- Saps que va passar al Fondó durant la aquesta guerra?

Visualització del documental

- *Des d'un lloc on mai no passa res*

Objectius

- Detectar coneixements previs sobre la Guerra d'Espanya i les seues conseqüències
- Debatre sobre els fets que van ocórrer al Fondó

2.-Grup d'experts i expertes: La Guerra d'Espanya: 1936-1939

El grup d'experts i expertes de "La Guerra d'Espanya" s'acostarà a les causes i les conseqüències del conflicte

Activitat 1.

Elabora una línia del temps on situar cronològicament els següents esdeveniments de la història d'Espanya has d'indicar les dates de començament i acabament de cada període: La Transició Democràtica, La Dictadura de Franco, La II República (Bienni Reformista, Bienni Conservador i Front Popular) i la Guerra d'Espanya

Activitat 2.-

Durant la II República es van dur a terme reformes que van dividir el país entre aquells que estaven a favor d'elles i d'altres que estaven en contra, la qual cosa va derivar en tensió entre els partidaris de les dues postures.

- Fes una recerca sobre els diferents governs de la II República
- Assenyala els trets principals de les reformes que van tenir lloc durant la II República
- Trobes alguna semblança entre aquestes reformes i la situació actual d'Espanya

En aquest context esclata la guerra quan un dels bàndols que es mostrava contrari a les reformes, els nacionals, dona un colp d'estat per acabar amb el govern de la II República, el qual serà defensat pel bàndol dels republicans. Aquests dos bàndols van ser recolzats per països estrangers. Relaciona cada país amb el bàndol al qual va recolzar (Alemanya; Itàlia i la URSS) i assenyala els principals trets ideològics de cadascun d'ells

Activitat 3

Llig amb atenció el següent text , el qual és un fragment del Manifiesto del Alzamiento de Francisco Franco

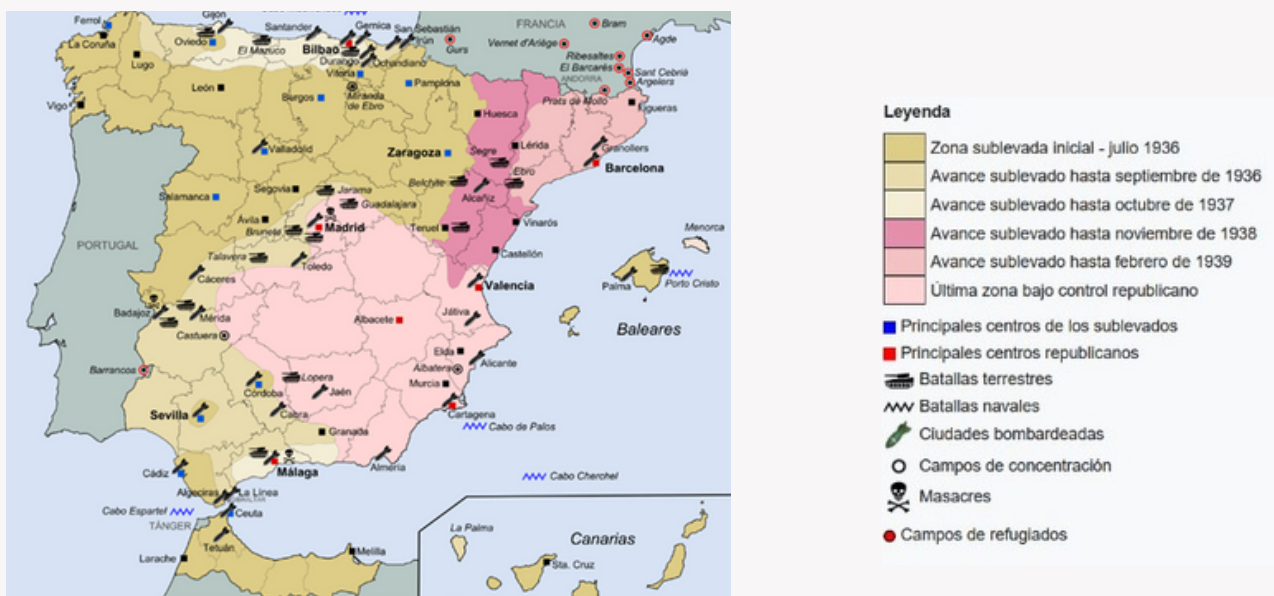
«Españoles: A cuantos sentís el santo amor a España, a los que en la filas del Ejército y la Armada habéis hecho profesión de fe en el servicio a la Patria, a cuantos jurasteis defenderla de sus enemigos hasta perder la vida, la nación os llama en su defensa. La situación de España es cada día más crítica; la anarquía reina en la mayoría de los campos y pueblos; [...] La Constitución por todos suspendida y vulnerada, sufre un eclipse total: ni igualdad ante la ley; ni libertad, aherrojada por la tiranía; ni la fraternidad, cuando el odio y el crimen han sustituido el mutuo respeto; ni la unidad de la Patria, amenazada por el desgarramiento territorial, por los regionalismos que los poderes fomentan. [...] ¿Es que podemos abandonar a España a los enemigos de la Patria, con poder cobarde y traidor, entregándola sin lucha y sin resistencia? ¡Eso no! Que lo hagan los traidores, pero no lo haremos quienes juramos defenderla. Justicia, igualdad ante las leyes, ofrecemos. Paz y amor entre los españoles; libertad y fraternidad exenta de libertinajes y tiranías. Trabajo para todos, justicia social, llevada a cabo sin encono ni violencia, y una equitativa y progresiva distribución de riqueza, sin destruir ni poner en peligro la economía española. Pero frente a esto, una guerra sin cuartel a los explotadores de la política, a los engañadores del obrero honrado, a los extranjeros y a los extranjeroizantes que, directa o solapadamente, intentan destruir España.

Francisco Franco, Manifiesto del Alzamiento 1936, 17 de juliol

- Després de llegir el text, consideres que l'ús de les armes està justificat per resoldre un problema?
- Dins la història recent d'Espanya quan es va produir un colp d'Estat? Quin resultat va tenir?
- Penses que en Espanya es podria donar de nou un colp d'Estat ?

Activitat 3

La Guerra d'Espanya va començar el 17 de juliol de 1936 i va finalitzar el dia 1 d'abril de 1939. Realitza una breu explicació de l'evolució del conflicte

Activitat 4

A partir de les següent fotografies elabora un text explicant quines van ser les conseqüències de la guerra i estableix una classificació entre aquelles que van tenir un impacte més curt i d'altres que es van prolongar més en el temps. Raona la teua resposta

Muerte de un miliciano. Robert Capa. Museo Reina Sofia

Escola Cervantes. Hospital del Socorro Rojo. Caneu. Monòver

Edifici bombardejat. BNE

Desfilada de la Victòria. Madrid. BNE.

Menjador de pobres. Campaña. Barcelona

Vaixell Stanbrook a la seua arribada a Orà (Algèria). Arxiu de la Democràcia UA

Presoners republicans a l'estació de Múrcia a Alacant. Arxiu de la Democràcia UA

Dissenya una activitat a partir d'aquestes o altres fotografies per a treballar les conseqüències de la guerra a l'aula d'Educació Primària establint connexions amb conflictes bèl·lics actuals.

3.-Grup d'experts i expertes: La construcció d'un nou Estat

El grup d'experts i expertes "La construcció d'un Estat" haurà de treballar sobre els aspectes polítics de l'estat que sorgeix després de l'alçament militar del General Franco i la victòria posterior en el camp de batalla. Els sublevats imposaran un model polític que ha marcat de manera indeleble el nostre país i que per tant és imprescindible que siga conegut pel nostre alumnat. El primer pas que farem és el de treballar sobre el final del règim anterior.

Activitat 1

Un esdeveniment històric molt important ha esdevingut el símbol més clar de la derrota de la II República Espanyola i l'arribada del nou règim. Va tenir lloc al port d'Alacant i va tenir lloc els dies finals de març de 1939.

"En el puerto:

Estos que ves ahora deshechos, maltrechos, furiosos, aplanados, sin afeitar, sin lavar, cochinos, sucios, cansados, mordiéndose, hechos un asco, destrozados, son, sin embargo, no lo olvides, hijo, no lo olvides nunca pase lo que pase, son lo mejor de España, los únicos que, de verdad, se han alzado, sin nada, con sus manos, contra el fascismo, contra los militares, contra los poderosos, por la sola justicia; cada uno a su modo, a su manera, como han podido, sin que les importara su comodidad, su familia, su dinero. Estos que ves, españoles rotos, derrotados, hacinados, heridos, soñolientos, medio muertos, esperanzados todavía en escapar, son, no lo olvides, lo mejor del mundo. No es hermoso. Pero es lo mejor del mundo. No lo olvides nunca, hijo, no lo olvides."

Max Aub. Campo de los Almendros, 1968.

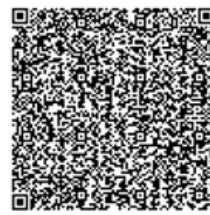
- A quin fet històric ens referim?
- Qui va ser Max Aub?
- Busca informació sobre la seva obra Campo de los Ametllers i explica breument què relata a les seves pàgines i per què pot ser un recurs didàctic de primer ordre. Connecta'l amb el currículum de l'àrea Coneixement del Medi Natural, Social i Cultural d'Educació Primària.

Activitat 2

Descarrega't l'avanç del còmic "Los surcos del azar" i respon les següents qüestions:

<https://www.astiberri.com/products/los-surcos-del-azar-edicion-ampliada>

- Planteja una seqüència d'activitats didàctiques utilitzant com a recurs principal les vostres pàgines. Recorda incloure-hi el vaixell que hi apareix, al seu capità, l'acció heroica duta a terme per aquest mariner i el reconeixement que té a la ciutat d'Alacant.

Activitat 3

Abans fins i tot d'haver derrotat les armes a la República Espanyola, el nou règim es va encarregar d'escollir la persona que el dirigiria a través de l'elaboració de noves lleis.

- Què recordes de Franco?
- Com diries que va ser el seu govern?
- Coneixes algun punt destacat de la seua època?
- Quina influència creus que ha deixat al país?
- Com introduiries la seua figura a classe?
- Quins materials creus que podrien ajudar a fer que el teu alumnat començara a interessar-se per conèixer més sobre l'època en què va governar Espanya?

Activitat 4

La figura de Franco va passar a ser present a tots els àmbits de la vida dels espanyols. L'educació va ser un dels llocs més sotmesos a la imatge. Un retrat de la seua persona presidia les aules. Els xiquets i xiquetes de l'època s'instruïen sota la seua mirada. Al següent text podem veure com s'alliçonaven sobre la seua figura.

EL ESTADO

No basta que los españoles vivan unidos y se comuniquen entre sí; eso lo hacen también los pueblos salvajes.

Es necesario que en toda nación haya un orden, una disciplina, una ley; uno que mande y otros que obedezcan. Entonces la nación se convierte en Estado.

10

Estado es la nación jerarquizada para el cumplimiento del Derecho.

El Estado español está organizado según niveles de jerarquía. A la cabeza y como Jefe hay un Caudillo, un conductor, al cual estamos todos obligados a obedecer.

En un Estado moderno bien organizado, el Caudillo es siempre el ciudadano mejor, el más selecto, el superior e indiscutible.

El Caudillo sólo responde ante Dios y ante la Historia.

El Caudillo delega parte de sus funciones en otras personas que ejercen su autoridad en puestos de mando: tales son sus Ministros.

Como cuerpo consultivo dispone el Gobierno de un Consejo Nacional constituido por cincuenta Consejeros.

En cada provincia hay un Gobernador civil y otro militar.

En cada municipio hay un Alcalde que preside un Ayuntamiento.

Mi Estado español es vertical, organizado por escalas de jerarquía de arriba abajo; es, pues, la forma de organización más perfecta que se conoce.

Un CAUDILLO, un MANDO, un Sí.

11

- Com creus que funcionarien aquest tipus de missatges entre els alumnes de l'època? Explica les conseqüències d'aquest tipus d'educació en la formació.

Activitat 5

A partir de la data del nomenament de Franco com a "Cap del Govern de l'Estat Espanyol" se succeeixen una sèrie de lleis conegudes com a "Lleis fonamentals del Regne". Busca informació i fes-ne un breu resum sobre la importància, anomenant-les i explicant-ne els aspectes fonamentals. Finalitza aquest resum comparant el tipus d'estat que donen lloc amb l'actual organització de l'estat espanyol. Quines característiques en destacaries que les fan incompatibles amb una democràcia?

En una d'aquestes lleis es preveu eliminar totes les organitzacions polítiques excepte una. A quina llei ens referim? Quina organització política era l'única permesa al "nou Estat"? Quan recupera Espanya la resta de formacions polítiques?

"DISPONGO:

Artículo Primero: Falange Española y Requetés, con sus actuales servicios y elementos, se integran, bajo Mi Jefatura, en una sola entidad política de carácter nacional que, de momento, se denominará Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S. (...) Quedan disueltas las demás organizaciones y partidos políticos"

Francisco Franco

Decreto número 255 de 19 de abril de 1937 – Boletín Oficial del Estado

Activitat 6

Els símbols d'un Estat són molt importants per a la seua població, tot nou estat implanta els seus i el franquisme no va ser una excepció. Realitza una cerca de símbols que va utilitzar el franquisme i pensa en la manera d'introduir-los en classe. Com afrontar-les el treball amb ells?, que tipus de materials t'ajudarien a treballar-los.

Com a exemple et presentem tres:

Segur que se t'ocorren molts més, realitzeu una reflexió sobre els mateixos intentant descobrir el seu origen i en quines èpoques històriques estan basats. Quina intenció tenia el règim amb la seua utilització?

A la vista de tots ells reflexioneu sobre la conveniència o no que es mantinguen. Cerqueu en la web la Llei 20/2022, de 19 d'octubre, sobre Memòria Democràtica i expliqueu que s'ha de fer amb ells segons aquesta.

4.-Grup d'experts i expertes: L'exili republicà de 1939

El grup d'experts i expertes de "L'exili republicà de 1939" treballarà sobre una de les principals conseqüències de la guerra com és l'exili

Activitat 1

Després del cop d'estat fallit de 1936 que va derivar en una Guerra Civil, milers de dones, homes i nens/es es van veure obligats a fugir d'Espanya per posar fora de perill les seues vides, primer de la contesa i després de la violència exercida per la dictadura franquista durant quaranta anys. Es calcula que al fred hivern del 1939 més de mig milió de persones havia creuat la frontera amb França, moltes a peu. De tots els països del món tan sols Mèxic, la República Dominicana i l'exUnió Soviètica (actual Rússia) es van mostrar disposats a acollir els/les refugiats/des espanyols/es. No obstant, com a Argentina, Xile, Uruguai, Estats Units, Marroc o Algèria hi havia població espanyola que havia emigrat anys enrere, a través de l'ajuda brindada als seus paisans/es, l'exili republicà es va expandir per pràcticament tot el planeta. En la majoria dels casos es va tractar d'un viatge sense tornada.

Vos animem a buscar, posant en comú les definicions d'“exili” i, si és possible, les diferències i semblances entre “exiliats/des”, “refugiats/des”, “emigrants” i “immigrants”.

Activitat 2

Heu pensat si de sobte un dia haguéssiu de marxar de casa, sense les vostres famílies, a un lloc desconegut? Com us sentiríeu? Què és el que més trobaríeu a faltar? I molt important, com us agradaria que us rebessin?

A continuació, imaginat que esteu esperant el vaixell o el tren que us portarà al vostre exili definitiu, redacteu una carta de comiat a un ésser estimat

Els xiquets i xiquetes també van patir l'exili durant i després de la Guerra Civil. El Govern de la Segona República i diferents organismes polítics i d'ajuda humanitària internacional van organitzar una sèrie d'expedicions col·lectives a França, Rússia, Mèxic, Anglaterra, Bèlgica, Suïssa, Dinamarca... per allunyar els menors de les zones de combat. Vos convidem a conèixer a través de les fonts històriques (cartes, fotografies o fitxes personals) algunes d'aquestes experiències mitjançant l'exposició virtual del Centre Documental de la Memòria Històrica:

<https://www.culturaydeporte.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/cdmh/destacados/2020/quedateencasa/ninos-evacuados.html>

La província d'Alacant, en particular la zona del Vinalopó Mitjà (Monòver, Elda, Petrer...), va romandre durant la guerra allunyada dels bombardejos. De fet, aquest enclavament va ser el "territori final" de la contesa, ja que des de l'aeròdrom del Fondó (Monòver) van partir a l'exili el president de la República, Juan Negrín, i els seus ministres, així com importants dirigents del Partit Comunista d'Espanya (PCE), entre els quals destaca Dolores Ibárruri, "La Pasionaria", i algunes de les figures més emblemàtiques de la Generació del 27, com ara el poeta Rafael Alberti i l'escriptora María Teresa León.

Activitat 3

D'altra banda la nostra província durant la guerra va ser un espai "de recepció", sobretot de xiquets i xiquetes que provenien d'altres llocs d'Espanya i que van ser allotjats/ades tant en famílies, com en colònies escolars. Concretament en aquesta zona es va ubicar la colònia número 10, situada en una casa anomenada "Villa Paca" al barri de l'Estació d'Elda, molt a prop de Monòver.

Els xiquets i xiquetes que van estar en aquest tipus de colònies van dibuixar el dia a dia de la guerra. aquests dibuixos formen part avui de l'exposició "Llapis, paper i bombes" A més, de visitar-la de manera virtual podeu sol·licitar que la porten a la vostra escola! Ací teniu la direcció <https://es.llapispaperibombes.com/>

Així mateix per tal de conèixer en detall el que apareix als dibuixos es pot veure el següent documental <https://www.cultopias.org/iniciartivas/lapiz-papel-y-bombas-dibujos-durante-la-guerra-civil-espanola/>

Ara que coneixes la potencialitat educativa d'aquests dibuixos, planteja una proposta didàctica per a treballar-los a classe

Activitat 4

Un altre aspecte molt enriquidor d'aquest projecte és que relaciona els exilis d'ahir amb els exilis d'avui. Les següents preguntes estan destinades a l'alumnat de Primària, però també podríeu contestar-la vosaltres com a docents en formació i pensar quines altres qüestions inclouríeu. "Coneixeu alguna persona que hagués de fugir de casa per la guerra? O potser per la gana o per ser perseguida o perquè hi va haver una catàstrofe climàtica? Això va passar en el passat i/o actualment?"

En aquest sentit resulta interessant de visitar el projecte fotogràfic interactiu de Javier Bauluz, "Cercant refugi per als meus fills", per així conèixer "des de dins" i poder aplicar el pensament crític sobre un problema social rellevant com són les migracions forçades. El mateix està disponible a: <http://huelladigital.univisionnoticias.com/crisis-refugiados-javier-bauluz/index.html>

Activitat 5

Una vegada has conegut més coses sobre l'exili i amb el que ja coneixes sobre el que va passar al Fondó elabora una proposta didàctica per a preparar la visita amb el teu alumnat. Has de tindre en compte quines competències, recursos i activitats treballaries i també com ho presentaries a l'alumnat.

5.-Grup d'experts i expertes: Les mestres de la República i la repressió contra les dones

Activitat 1

Un dels objectius de la República el 1931 era garantir el dret social a l'educació. S'havien de crear escoles que alliberessin el país del pes de la ignorància i de la pobresa. El seu model consistia a dur a terme un ensenyament únic basat en el principi d'igualtat. Una escola pública obligatòria, mixta, laica i gratuïta, capaç de garantir la desaparició de diferències entre l'alumnat. Els professors i les professores eren les ànimes de l'escola. Es va crear un nou pla de formació, equiparant-lo per primera vegada als estudis universitaris, i en què homes i dones estudiaven junts i en què el claustre de les escoles de magisteri, per primera vegada en la història, també era mixt. S'impregnen dels mètodes de renovació pedagògica d'altres països europeus basats en el foment del pensament crític i científic. Sobre elles, Pilar Pérez Solano, directora del documental "Las maestras de la República" (2013)", escriu:

"Eran mujeres que fumaban, iban en metro, eran mujeres independientes que chocaban en aquella época con el machismo tradicional (...) además, no dependían de los hombres para vivir, no necesitaban casarse, tenían su dinero."

Un camp d'actuació propi de les mestres republicanes va ser reivindicar practiques educatives renovadores i la seua aplicació als centres docents, al temps que es van ocupar de proporcionar una mirada no androcèntrica sobre els principis pedagògics innovadors. Van participar, a més, en una àmplia varietat d'activitats educatives i culturals desplegades per la República: les escoles nocturnes per a treballadores adultes, les missions pedagògiques, les biblioteques populars, les colònies i les cantines escolars.

Mestra d'una escola rural
durant la II República

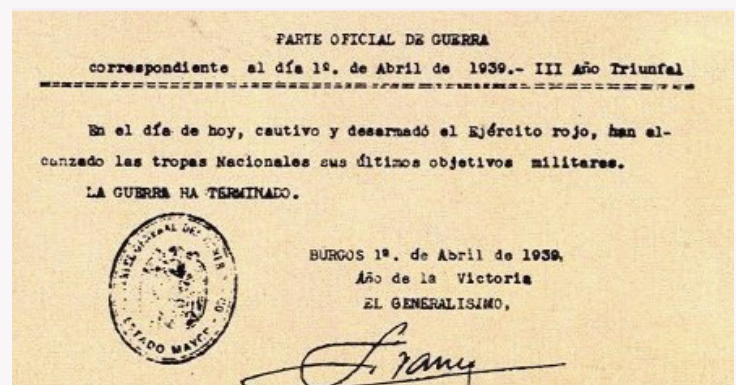
Conscientes de la necesidad de romper con el único modelo tradicional del "ángel del hogar", intentarán compaginar un modelo de mujer independiente, económica, profesional y afectivamente, con el posible y deseable papel de transición en la que sólo una minoría se planteará una ruptura total con el rol ancestral. Este intento de imprimir el sello de la modernidad a su vida cotidiana las conducirá a un importante conflicto de identidad, porque, a la vez que iban conquistando espacios masculinos, se hacía presente el fantasma de la masculinización. Ante ello, intentan, de manera más o menos intuitiva, crear una identidad femenina que representara la síntesis entre la conseguida igualdad civil y laboral (su entrada en el espacio masculino), y la conservación de sus características femeninas. Esta imagen transgresora, considerada provocadora por los elementos reaccionarios, representaba también un ideal de libertad que se extendía a la vida cotidiana mediante la práctica de relaciones personales libres.

Carmen Agulló, historiadora

- Formeu grups de cinc o sis. Dibuixareu sobre paper continu la silueta d'una mestra de la II República. Cada grup buscareu un lloc apartat on pugueu treballar amb llibertat i tranquil·litat.
- Una persona es tomba sobre el paper i dibuixa la seua silueta que representa una mestra de la República. Amb els retoladors, pintures i revistes feu un collage per expressar a les diferents parts del cos què sent i viu una mestra de la República.
- Al cap col·loqueu els seus pensaments. A la boca el que parla. Al cor el que sent. A les mans el que sap fer millor. A les orelles el que li interessa. Als peus cap a on camina. Als ulls el que percep del món. A l'estómac quin és el centre del seu món...
- Quan tots els grups hagen acabat presenteu-lo a la resta de la classe

Activitat 2

Amb aquestes paraules Francisco Franco dóna per conclosa la guerra. A partir d'ara comença una brutal persecució a les persones contràries al règim. Una depuració de "rojos i roges" que no va ser conseqüència d'actituds violentes ni atemptats en contra del govern actual sinó d'una política anomenada "de la por", que servíra d'avís i amenaça tota la població.

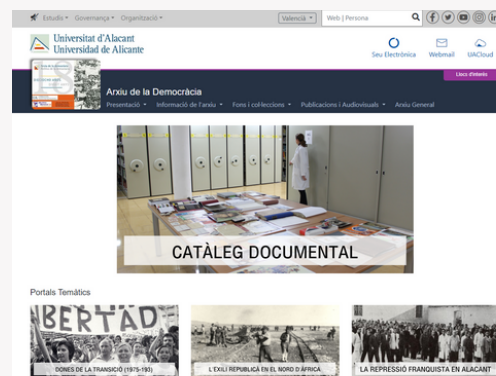
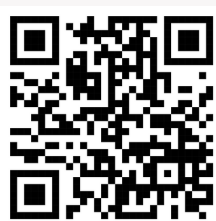
Durant aquesta repressió, les mestres republicanes van ser objecte d'un correctiu sever perquè havien donat prou prova de la seua adhesió al règim que els havia concedit la ciutadania. A elles se'ls van imputar càrrecs específicament femenins: ser mestra "lliure i atrevida" era, sens dubte, causa de sanció. Per això, igual que els seus companys, van ser castigades per la seua militància política, sindical o cultural, però sobretot per les seues agosarades conductes personals (casades pel civil, divorciades, mares solteres, ...), per la seua escassa o nul·la religiositat i per haver introduït el laïcisme i la coeducació a les aules, pràctiques que, si escau, tenien una connotació pejorativa especial ja que qüestionaven la tradicional religiositat femenina.

Documenta't sobre dones represaliades a la província d'Alacant, poden ser mestres o no. Per això, pots consultar aquest document de Francisco Moreno Saez o directament a l'Arxiu de la democràcia de la Unviersitat d'Alacant

<https://archivodemocracia.ua.es/es/represion-franquista-alicante/documentos/la-represion-franquista-en-la-provincia-de-alicante/represion-de-mujeres.pdf>

<https://archivodemocracia.ua.es/>

- Agrupeu-vos per parelles i trieu a una de les dones de les quals heu llegit el seu expedient o imagineu com va ser la vida d'una d'elles. Un/a de vosaltres farà d'entrevistador/a i l'altra/o personificarà a aqueixa dona triada.
- Realitzeu una entrevista a manera de podcast per a pujar-la a youtube i poder compartir-la amb la resta de les vostres companyes i companys.

6-Itinerari: Monòver en guerra

Aquesta ruta recorre alguns dels llocs més desacatats de la localitat durant la guerra i la postguerra, que ens ajuden a comprendre les vicissituds del moment i que contribueixen a la formació en memòria democràtica de l'alumat

1.-Clínica militar i hospital de sang.

Aquests espais ajuden a comprendre el paper de la localitat durant el conflicte. D'igual manera que altres localitats del Vinalopó Monòver va quedar a la rereguarda i lluny dels bombardejos la qual cosa unida a les bones comunicacions van va facilitar la instal·lació d'establiments sanitaris per a atendre els ferits de la guerra.

Escola Cervantes. Hospital del Socorro Rojo. Caneu. Monòver

Església de St. Joan Baptista. Ponsoda. Monòver

2.-Església de Sant Joan Baptista

L'edifici va ser incendiat, a l'igual que el Casino, durant els primers dies del conflicte afectant a elements interiors com l'òrgan i les imatges.

3.-Casa de Villalta

Prop de l'església trobem la casa familiar del diputat Miguel Villalta destacat membre del partit socialista que va ser represaliat pel règim franquista.

4.-Plaça de Bous

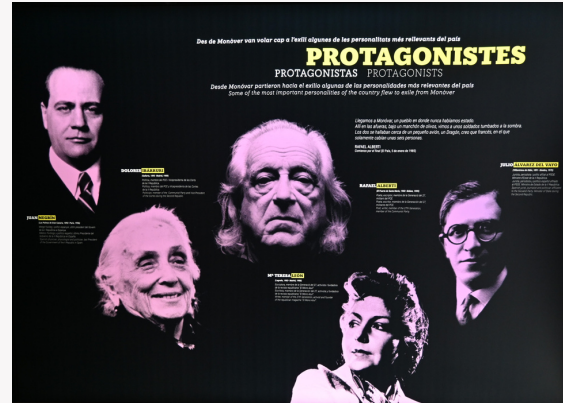
Una vegada acabada la guerra la plaça esdevingué en el principal camp de concentració de l'interior de les comarques alacantines i un dels centres d'empresonament més importants de la província juntament amb els d'Albatera, Alacant i Alcoi.

5.- El Fondó

Va ser un lloc clau en l'exili republicà, ja que des d'aquest lloc va eixir d'Espanya l'últim govern de la II república així com altres personalitats de la política i la cultura del moment.

Recorregut

- L'Escoleta. Centre d'interpretació
- El Refugi
- El memorial
- El Quarter
- L'Aerodrom

Del Fondó a l'exili

**Autoría: Rubén Blanes Mora; Rocío Díez Ros; Laura Lucas Palacios,
Bárbara Ortuño Martínez, Santiago Ponsoda López de Atalaya i Felipe Sigüenza Tarí**

Universitat d'Alacant
Universidad de Alicante